

AYDINLATMA

Aydınlatma konularında bir yazı dizisine başlarken, önce, bu sözcükten ve aydınlatma tekniği kavramından, bu gün ve en azından altmış yıldır, ne anlaşıldığını ve ne anlaşılması gerektiğini açıklığa kavuşturmak doğru olacaktır.

Aydınlatma, kesin tanımı ile, nesnelere, çevrelere ve ufak ya da büyük bölgelere, bunların görülebilmesi için, ışık uygulamaktır. 1913 yılında kurulmuş olan ve bu gün kendi alanında tam yetkili bir kuruluş olan “Uluslararası Aydınlatma Komisyonu”nun (CIE - Commission Internationale de l'Éclairage) eski ve yeni sözlüklerinde de aydınlatma, aynı biçimde tanımlanmıştır.

Işıklı süs objeleri, ışıklı reklam panoları ve benzeri içten aydınlatılmış ışıklı nesnelere oluşturulması bu tanımın dışında kalır. Çünkü bu tür ışıklı nesnelere oluşturulmasındaki amaç, bunların görünürlüklerini, yani ışıklılık (*luminans*) düzeylerini yükseltmektir. Bu yükseltme belli sınırlara kadar yapılmalıdır. Bu sınır aşıldığında, ışıklı objeler göz kamaşmasına ve çevrenin iyi algılanamamasına neden olur. Işıklı objelerin ışıklılıkları belli sınırlar içinde tutulduğunda da, çevrelerini aydınlatamazlar.

Aydınlatma ve ışıklı nesne oluşturma arasındaki bu amaç ayrımının yanı sıra, bunlarla ilgili ışıkölçümsel (*fotometrik*) büyüklükler, birimler ve hesap yöntemleri de değişiktir. Birinde aydınlık düzeyi, ötekinde ışıklılık düzeyi söz konusudur. Aydınlatmada ışık kaynaklarını gözden gizlemek gerekirken, ışıklı nesne oluşturmada amaç, aksine, bunların görünürlüğünü arttırmaktır.

Kuşkusuz, bir aydınlatma düzeni içinde ışıklı objeler de yer alabilir. Ancak bir iç ya da dış mekanın aydınlatma düzeni kurulurken, görsel algılama ile ilgili bir anarşi yaratmamak, bir sistem kargaşası sergilememek için, bu ayrımı gözönünde bulundurmamak birinci derecede önem taşır.

Aydınlatma tekniği, aydınlatan ışığın spektral (*tayfsal*) ve ışıkölçümsel (*fotometrik*) tüm özelliklerini; nesnelere ışığı yansıtma, yutma ya da geçirme ile ilgili (*renkli-renksiz, koyu-açık, parlak-mat*) tüm özelliklerini ve insan gözünün ışık ve renk görme özelliklerini bir bütün olarak ele alan ve bunları, görsel algılama gereksinimine göre kullanma yollarını belirleyen bir tekniktir. Aydınlatma tekniği böylece en uygun görme koşullarını sağlarken, bunun, en az harcama ile gerçekleştirilebilmesini de olanaklı kılar.

Yani aydınlatma, çoğu kez düşünüldüğü ve uygulandığı gibi, yeterince ışık yakarak karanlıktan kurtulmanın ya da kendinden ışıklı nesnelere çevreyi süslemenin çok ötesinde, belli bir tekniğin uygulanmasını gerektiren önemli bir olaydır. Ve bu teknik, altmış yıllık gelişme ve birikim ile bu günkü düzeyine ulaşmıştır. Bu tekniğin uygulanmasının sağlayacağı yararlar ekonomiden sağlık konularına, verimlilikten güvenlik konularına çok geniş bir alanı kapsar.

Bunun dışında, aydınlatma tekniği, bu tekniği uygulayanın proje mimarı ile birlikte çalışması, ya da kendisinin mimar olması koşulu ile, i ya da dış mekanlarda, mimari dışuncenin, aydınlatma ile doğru bir biçimde yansıtılmasını, gerekiyorsa mimari anlatımın gclendirilmesini, ya da bu doğrultuda belli ışıklı vurgulamaların doğru yapılmasını olanaklı kılar.

Kuşkusuz, çok fazla ilgi çekmek, olağanüstü etkiler yaratmak, görsel yanılgılar oluşturmak, gerçek dışı mekan izlenimleri elde etmek gibi amaçları gerçekleştirmenin çaresi de yine bu tekniği bu yolda kullanmaktan geçer. Ancak bu tür uygulamalar özel ve geçici durumlar için söz konusu olmalıdır. Kalıcı bir uygulamada “gösterişli” olmak, yerine “iyi” olmak seçilmelidir.

Yukarıdaki kısa tanıma sıkıştırılmaya çalışılmış olan aydınlatma tekniği ile ilgili bilgi, ciltler dolusu kitaplarda yer almış olup böyle bir yazı içinde, özetle bile olsa, aktarılamayacak kadar geniştir ve ayrıca, uzun boylu deneyimi gerektirir. Bu nedenle, aydınlatma tekniği bakımından yanlış ve doğru bir kaç örneğin fotoğrafları verilmekle yetinilmiştir. Bununla birlikte, ileriki yazılarda bu tekniğe uygun kimi temel çözümlere yer verilecektir. Fotoğrafların altındaki kısa açıklamalar; metindeki “ışığın spektrumu”, “nesnelerin yansıtma özellikleri”, gibi anlatımlarla ilişki kurulmasına yöneliktir.

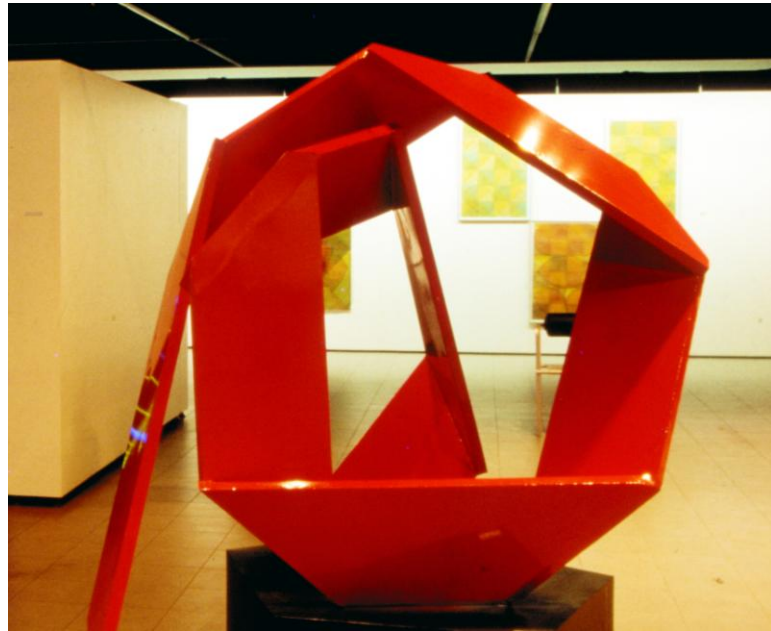
Bu başlangıç yazısına son verirken, zaman, zaman “aydınlatma” yerine kullanılan “ışıklandırma” sözcüğünün, çoğu kez yanlış kullanıldığını da belirtmek gerekir. Türkçede, Fransızcada ve kimi başka dillerde, ışık ve aydınlık sözcükleri ayrı köklerden gelmişlerdir ve ayrı kavramları anlatırlar. İngilizcede ise bu ayrı kavramlar için aynı kökten, “light” kökünden gelen sözcükler kullanılmaktadır. İngilizceye bakıp güzel ve zengin Türkçemizin fakirleştirilmesi istenmiyorsa, aydınlatmaya aydınlatma, ışıklandırmaya da ışıklandırma denmesi gerekir. Uluslararası Aydınlatma Sözlüğünde ışıklandırmanın tanımı şöyledir: “Bir nesnenin ya da bir görünümün, çevresine göre aydınlık düzeyini gcl bir biçimde yükseltmek üzere, çoğu kez projektörlerle yapılan aydınlatma.” Görüldüğü gibi bu tanım, aydınlatmanın tanımından farklıdır. Her ışıklandırma bir tür aydınlatmadır, fakat her aydınlatma ışıklandırma değildir. O halde aydınlatma konusunda konuşurken, ve daha önemlisi, yazarken, terimlerin, tanımlarına uygun olarak kullanılmasına zen gösterilmelidir.

Prof. şazi SİREL

13.12.2005

Yukarıda, sıradan bir genel aydınlatma. Resimler gerçek renkleri ile algılanmıyor. Aşağıda, spektrumu, aydınlatılacak nesnenin özelliklerine göre seçilmiş bir ışıkla sergileme yüzeyi aydınlatması: Renkler olduğu gibi görünüyor (Derimod – Çok Amaçlı Salon)

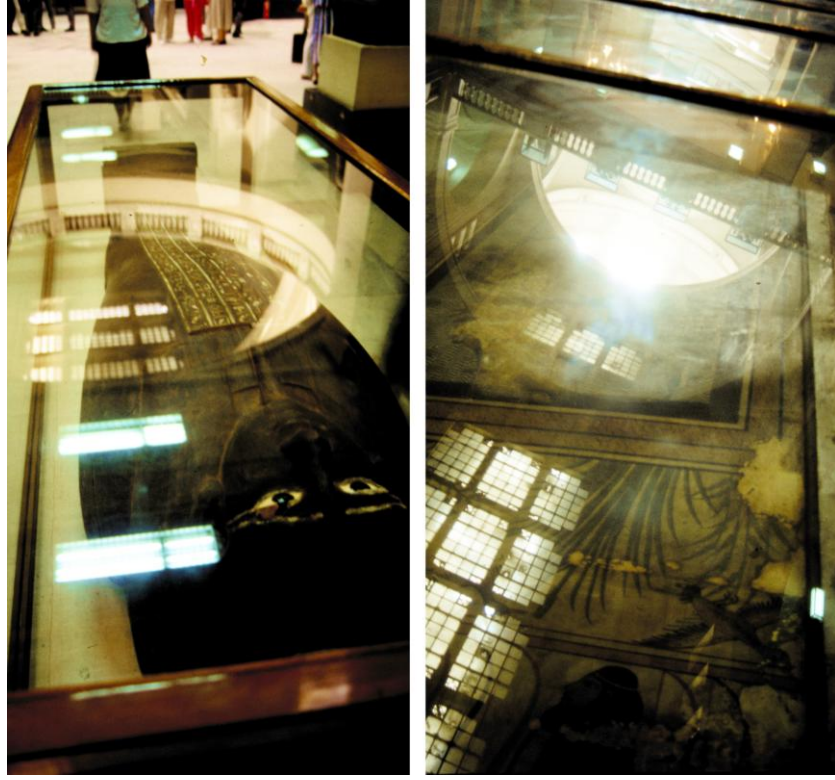

Sanatçının, yapıtına, kırmızı rengin etkisini eklemek istediği bu örnekte, seçilen sıcak renkli ışık kaynağı ile renksel doymuşluk yükseltilmiş. Arkada görülen resim sergileme panosu aydınlatması ile ışık rengi ayrımı, döşemede fark edilmekte.

Yukarıda
Görsel algılama konusunun özelliklerini dikkate almayan, sıradan bir aydınlatma:
Salonda gerekli aydınlık düzeyi elde edilmiş, fakat bilgisayarla çalışmak olanaksız.

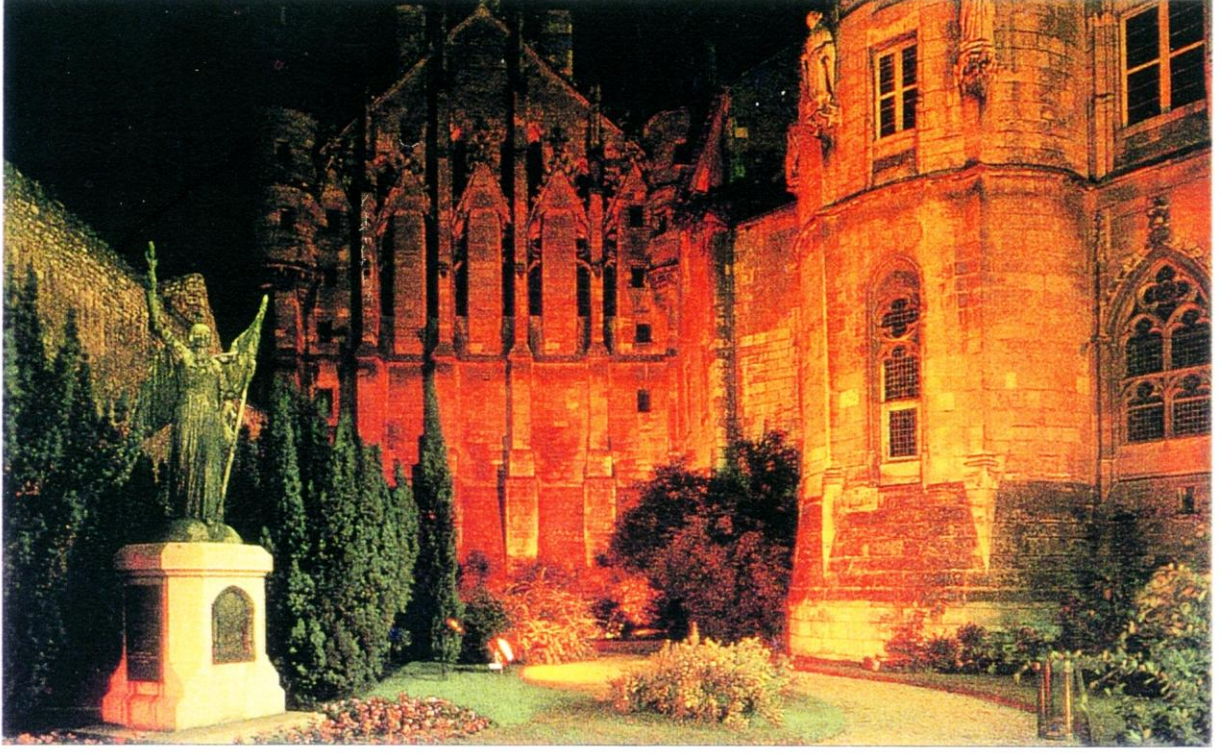
Aşağıda
Bakma alanı içindeki nesne özelliklerine göre kurulmuş bir aydınlatma düzeninin
sonucu. Bu sonucun elde edilmesi için aydınlatma düzeni tümü ile değiştirilmiştir.
(İstanbul'da bir bankanın trezor bölümü)

Kahire müzesinden iki örnek:
Vitrin içinde sergilenen Tutankamon heykeli ve çok değerli eski bir halı,
aydınlatmada, bilinçsiz bir düzenleme ile
hemen hemen algılanamaz duruma gelmiş.

Çok değerli nesnelerin sergilendiği vitrinler:
Aydınlatma vitrin içerisinden, UV ışınlarını durdurulmuş ve ışığın
tüm tabana düzgün yayılmış bir aydınlık oluşturması sağlanmış
ışık kaynakları ile, tekniğine uygun bir aydınlatma.
(Topkapı Sarayı Müzesi)

Gerçek dışı mekanlar izlenimi ile ilgili basit bir örnek.

(Bir aydınlatma kongresi nedeniyle
Fransa'nın Poitiers kentinde yapılan çeşitli gösterilerden biri)